

**Pastorala Sfântului Sinod
al Bisericii Ortodoxe Române
la prima Duminică a Postului Nașterii Domnului
din anul 2017**

Privind însemnătatea ANULUI OMAGIAL AL SFINTELOR ICOANE,
AL ICONARILOR ȘI PICTORILOR BISERICEȘTI
și a ANULUI COMEMORATIV JUSTINIAN PATRIARHUL
ȘI AL APĂRĂTORILOR ORTODOXIEI ÎN TIMPUL COMUNISMULUI,
în cuprinsul *Patriarhiei Române*

**PREACUVIOSULUI CIN MONAHAL, PREACUCERNICULUI CLER
ȘI PREAIUBIȚILOR CREDINCIOȘI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE,**

*Har, pace și bucurie de la Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh,
iar de la noi părintești binecuvântări!*

*Preacuvioși și Preacucernici Părinți,
Iubiți frați și surori în Domnul,*

Continuând tradiția frumoasă a omagierii unor lucrări semnificative pentru viața și activitatea Bisericii, precum și a comemorării unor personalități importante care s-au remarcat în istoria bimilenară a Ortodoxiei, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2017, în Patriarhia Română, ca „Anul omagial al sfințelor icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești”, respectiv „Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”.

După cum Sfânta Scriptură arată, prin cuvinte, lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu în istorie, prin sfinții Săi, tot așa *iconografia ortodoxă arată, prin imagini și culori, aceeași lucrare mântuitoare a lui Dumnezeu în istorie, prin sfinții Săi*. Pentru Ortodoxie, *icoana și pictura bisericească sunt o artă proprie și specifică Bisericii*. Din acest motiv, Biserica, prin lucrarea pictorilor bisericești consacrați sau recunoscuți de ea, *îndeamnă neîncetat la mărturisirea dreptei credințe și propovăduire, la rugăciune, la viață sfântă și la căutarea frumuseții slavei lui Dumnezeu din Împărăția cerurilor*.

De fapt, *icoanele și pictura bisericii sunt veșmântul vizual al spațiului liturgic, sunt parte a vieții liturgice, iar acele icoane care se află în afara lăcașelor de cult, în case, în școli sau alte instituții prelungesc prezența harică a lui Hristos din Biserică în societate și stabilesc o legătură tainică între „Casa Domnului” și casa omului*. Fiecare sfântă icoană, indiferent de subiectul ei, face vizibilă taina iubirii smerite și preaslăvite a lui Hristos „Cel Unul Sfânt”, Cel răstignit, înviat și înălțat întru slavă, iubire prezentă în El și în Sfinții Lui. De aceea, zugravii de icoane și de fresce trebuie să fie persoane capabile să transmită, prin lucrarea lor duhovnicească și artistică, această taină a luminii, păcii și bucuriei pascale ale lui Hristos datorite sfinților.

Pictorii bisericești nu sunt simpli artiști sau meșteșugari, cunoscători ai unor tehnici artistice, înzestrați cu mai mult sau mai puțin talent. Spre deosebire de creațiile de artă plastică generală, pictura bisericească este expresie a credinței eclesiale și componentă a vieții liturgice ortodoxe, purtătoarea unui mesaj teologic profund, conservat prin anumite rigori canonice referitoare la tematică și compoziție. Pictura bisericească trebuie să exprime cu prioritate, într-un mod artistic eclesial consacrat, conținutul teologic al credinței creștine ortodoxe universale.

Întrucât pictorii bisericești sunt vestitori ai luminii, ai păcii, ai bucuriei și ai slavei Împărăției Cerurilor, Biserica se îngrijește cu responsabilitate de formarea, promovarea și confirmarea iconarilor și pictorilor bisericești, ca misionari ai dreptei credințe și ai frumuseții cerești netrecătoare. Ținând seama de amploarea, diversitatea și influența deosebită a picturii bisericești în viața Bisericii, Patriarhia Română este preocupată în prezent de promovarea iconografiei bisericești autentice, deoarece în cultul ortodox imaginea liturgică exprimă conținutul credinței.

Un monah evlavios și un talentat iconar și pictor de biserici a fost și Cuviosul PAFNUTIE – PÂRVU ZUGRAVUL (1657-1735), recunoscut drept cel mai mare pictor bisericesc român al epocii cantacuzine și brâncovenești, întemeietor și dascăl al unei școli de iconografie bizantină cu specific național în București și apreciat ca mare trăitor al rugăciunii. Deoarece acest zugrav de biserici picta fără să vorbească și fără să mănânce, adică în post și rugăciune, el a primit supranumele de „MUTUL”. Dacă spunea vreun cuvânt când picta, întrerupea lucrul în ziua respectivă. În acest mod, a făcut mai lucrător darul primit de la Dumnezeu, dobândind mai mult har pentru a spori smerenia sa și pricepere pentru lucrarea iconografiei. Ținând seama de viața sfântă și de lucrarea lui ca pictor de biserici, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a trecut pe Cuviosul PAFNUTIE în rândul Sfinților, în anul 2017, an închinat iconarilor și pictorilor bisericești, rânduindu-i zi de pomenire în data de 7 august. El este, astfel, *primul iconar ortodox român trecut în rândul sfinților.*

Data fiind importanța icoanelor și picturii bisericești, în cadrul Patriarhiei Române se acordă o atenție deosebită patrimoniului religios, în general, și picturii bisericești, în special. Pictura multor biserici și mănăstiri a fost restaurată ori se află în proces de restaurare. De asemenea, au fost înființate numeroase muzee de artă bisericească, îndeosebi în cadrul comunităților monahale. În același timp, prin educația religioasă din școlile publice, prin programele didactice din seminariile teologice (în cadrul cărora există și specializarea Patrimoniu cultural) și din facultățile de teologie ortodoxă (specializarea Artă Sacră) se acordă o atenție deosebită pictării sfințelor icoane și sunt formați viitorii pictori de lăcașuri sfinte și restauratori de pictură bisericească.

Între proiectele dedicate *Artei Sacre*, care s-au derulat în acest an, menționăm Concursul Național *Icoana ortodoxă – lumina credinței* (care a ajuns la cea de-a VI-a ediție), proiect care a reunit 64 de pictori iconari adulți, în cele 4 secțiuni ale sale, precum și Concursul Național de Creație *Icoana și Școala mărturisirii*, la care au participat peste 25.000 de copii și tineri activi în programul național „*Hristos împărtășit copiilor*”. Astfel de proiecte au avut scopul de a evidenția și *folosul catehetic sau didactic al sfințelor icoane, pe lângă scopul lor cultic sau liturgic.*

Dreptmăritori creștini,

Tot în anul 2017, comemorăm și pe **apărătorii și mărturisitorii Ortodoxiei în timpul prigoanei comuniste**. Această comemorare este, în primul rând, o datorie morală față de înaintașii noștri, care, în vremuri ostile Bisericii și religiei în general, au mărturisit credința lor în Hristos Cel răstignit și înviat, chiar cu prețul pierderii libertății și al vieții.

Evocăm, îndeosebi, **curajul, înțelepciunea și lucrarea misionară a Patriarhului Justinian Marina**, care a păstorit Biserica Ortodoxă în timpul prigoanei comuniste. În anul 2017 se împlinesc 40 de ani de la trecerea la Domnul a acestui vrednic și harnic păstor al Bisericii Ortodoxe Române între anii 1948-1977.

Cu mult curaj, echilibru, diplomație și tenacitate, vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian a încercat să apere Biserica de loviturile sistematice ale regimului comunist. S-a opus cu dârzenie abuzurilor și ingerințelor statului în viața Bisericii, precum și încercării acestuia de a transforma Biserica într-o instituție tolerată și în același timp total controlată, redusă la un rol nesemnificativ în societate. Astfel, **Patriarhul Justinian a asigurat continuitatea instituției Bisericii și a lucrării sale liturgice și pastorale, pentru ca această Biserică să slujească permanent un popor creștin, dar oprimat de un regim comunist ateu.**

În pofida regimului politic ostil din România, în timpul arhipăstoririi Patriarhului Justinian Marina, Biserica Ortodoxă Română a continuat activitățile administrativ-liturgice, pastoral-misionare și administrative, susținute prin *adoptarea unui nou Statut pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și a regulamentelor sale de aplicare, reorganizarea învățământului teologic și reorganizarea sau înființarea unor instituții misionare, culturale sau sociale (Atelierele Patriarhiei Române, Tipografia și Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Biblioteca Sfântului Sinod, Casa de Pensii și Ajutor a personalului Bisericii Ortodoxe Române etc.)*.

Pentru prima dată în istoria Bisericii Ortodoxe Române, din inițiativa Patriarhului Justinian, Sfântul Sinod a hotărât **trecerea în rândul sfinților a mai multor ierarhi, cuvioși, martiri și mărturisitori români și generalizarea cultului unor sfinți ale căror moaște se păstrează în țara noastră (1950 și 1955)**.

În plan administrativ-edilitar, prin purtarea de grijă a Patriarhului Justinian, **au fost construite și mai ales restaurate multe biserici și mănăstiri**. A acordat o atenție deosebită așezămintelor monahale și parohiilor din *Arhiepiscopia Bucureștilor*, eparhia pe care a păstorit-o. Astăzi, *el este cinstit între ctitorii-restauratori ai mănăstirilor Antim și Radu Vodă din București, ai mănăstirilor Ghighiu, Ciorogârla, Pasărea, Plumbuita, Zamfira și Schitul Maicilor, ctitor al Schiturilor Techirghiol, Dragoslavele, Cricov – Jercălăi, ctitor-restaurator al unor importante edificii eclesiastice bucureștene (Catedrala Patriarhală, Paraclisul Reședinței Patriarhale, Palatul Sinodal, bisericile Sfântul Spiridon Nou, Sfântul Elefterie Nou, Cașin și Domnița Bălașa)*. În multe mănăstiri au fost organizate muzee de artă religioasă (liturgică), dar și așezăminte sociale pentru preoți bătrâni și singuri.

În plan pastoral-misionar, **Patriarhul Justinian a susținut și a încurajat clericul din parohii să intensifice activitățile pastorale**, îndemnându-i să urmeze

cursuri de formare pastorală pentru a menține vie și lucrătoare credința credincioșilor confrunțați cu propaganda ateistă a noii puteri politice.

Totodată, Patriarhul Justinian a încercat să limiteze efectele epurărilor clerului și a intervenit în favoarea clericilor arestați, de cele mai multe ori „vinovați” numai pentru a fi împărțășiți alte valori decât cele ale ateismului materialist, el **cerând eliberarea preoților aflați în închisori sau angajând în cadrul Bisericii pe cei eliberați**, fapt care a provocat nemulțumirea organelor Securității. A încercat să oprească agresiunile puterii totalitare la adresa monahismului ortodox, acesta fiind un bastion al luptei spirituale împotriva comunismului. Astfel, *el a înființat în incinta mănăstirilor ateliere meșteșugărești, atât pentru subzistența acestora, cât și pentru a împiedica alungarea monahilor din mănăstiri pe considerentul inutilității sociale a acestora.*

Patriarhul s-a opus cu vehemență proiectului de „reformă” a mănăstirilor inițiat de statul comunist, obligând regimul politic să-și asume singur responsabilitatea pentru nocivul Decret 410 (28 oct. 1959), care a dat o grea lovitură vieții monahale prin desființarea multor mănăstiri și schituri și reducerea semnificativă a numărului monahilor și monahiilor în cele lăsate să funcționeze.

A sprijinit comunitățile ortodoxe române din afara granițelor României, inclusiv *Așezământul românesc de la Ierusalim și Schitul Românesc Prodromu din Sfântul Munte Athos*, trimițându-le cărți, veșminte și obiecte de cult, precum și materiale de construcții sau sume de bani.

În plan cultural-educațional, după interzicerea educației religioase în școlile de stat și naționalizarea școlilor confesionale, a hotărât desfășurarea unui program catehetic (oct. 1950). De asemenea, **Patriarhul Justinian a fost preocupat de creșterea calității învățământului teologic**, prin recrutarea unui corp profesoral de mare valoare, incluzând clerici și teologi, foști deținuți politici, precum și intelectuali mireni „indezirabili” pentru regimul comunist.

În timpul Patriarhului Justinian au fost tipărite numeroase cărți religioase, inclusiv două ediții sinodale ale Sfintei Scripturi (1968, 1975), și au apărut mai multe publicații teologice centrale și eparhiale, apreciate în întreg spațiul ortodox.

Pe durata patriarhatului său, Biserica Ortodoxă Română a avut **bune relații cu celelalte Biserici Ortodoxe, dar și cu unele comunități creștine din țară și străinătate**. Patriarhul Justinian a întreprins vizite frățești în Bisericele Ortodoxe surori din Rusia, Bulgaria, Grecia, Israel (Ierusalim), Serbia etc., dar și vizite prietenești în Marea Britanie, Belgia, Germania și Austria, a sprijinit dialogul intercreștin prin participarea Bisericii Ortodoxe Române în diferite organisme intercreștine și internaționale.

Între chipurile luminoase ale perioadei în care a păstorit Patriarhul Justinian, se numără ierarhi, profesori de teologie, studenți, monahi, intelectuali creștini, dar mai ales cei peste 2000 de preoți ortodocși care au fost arestați și anchetați, aruncați în închisori sau trimiși la muncă forțată și de exterminare la canalul Dunăre – Marea Neagră, câțiva chiar deportați în Siberia, considerați periculoși pentru noul regim politic de stat. Credința lor puternică și curajul de a-L mărturisii pe Hristos prin suferință au exprimat rezistența activă sau jertfelnică a Bisericii, alături de rezistența ei liturgică prin propovăduirea credinței și săvârșirea Sfintelor Taine și a ierurgiilor. A fost o luptă de apărare față de ateismul militant și agresiv,

dusă dincolo de unele discursuri convenționale și compromisuri „oficiale” de „coexistență pașnică”. În multe din celulele închisorilor comuniste au fost oferite adesea învățături și sfaturi duhovnicești de către mari teologi și duhovnici, precum *Părintele Dumitru Stăniloae, Părintele Sofian Boghiau, Părintele Daniil Sandu Tudor, Părintele Benedict Ghiuș și mulți alții. Suferințele multor intelectuali aruncați în închisorile de la Aiud, Gherla, Sighet, Pitești ș.a. sau în lagărele de muncă de la Canal sau Periprava au fost în foarte multe cazuri prilej de biruință a credinței asupra necredinței, de cunoaștere și iubire a lui Dumnezeu. Odioasa închisoare de copii și tineri de la Târgșor și închisoarea de femei de la Mislea au arătat și mai intens atrocitatea și dezumanizarea regimului comunist.*

Răbdarea și suferințele apărătorilor Ortodoxiei și ale mărturisitorilor din temnițele comuniste, lupta și dăruirea de sine a vrednicului de pomenire Patriarh Justinian Marina, lucrarea duhovnicească a clericilor harnici și curajoși, toate acestea sunt dovezi ale credinței și ale jertfelniciei poporului român, pe care trebuie să le cunoaștem și să le păstrăm permanent în memoria noastră. De ce? Pentru că **exemplul vieții lor plină de fapte de evlavie și fapte jertfelnice este un izvor permanent de lumină și înnoire pentru viața creștină de astăzi, iar comemorarea lor din acest an ne cheamă să fim mărturisitori ai credinței ortodoxe, ctitori de locașuri sfinte și de cultură creștină, ne îndeamnă să avem în suflet iubire smerită și milostivă, precum și fapte demne de mărturisire a credinței creștine astăzi.**

Iubiți credincioși,

Postul Nașterii Domnului este o perioadă de înnoire duhovnicească, de împărtășire mai deasă cu Sfânta Euharistie și de înmulțire a faptelor iubirii milostive.

În societatea contemporană, aflată într-o profundă criză spirituală și morală, individualismul egoist și insensibilitatea la suferințele oamenilor subminează iubirea din familie și din societate, diminuează solidaritatea cu cei aflați în dificultate și produc multă înstrăinare și întristare între oameni. În fața acestor provocări, **trebuie să-i creștem pe copiii țării în iubirea față de Dumnezeu și față de semenii și să-i ajutăm pe tineri să descopere frumusețile credinței și ale iubirii creștine, să fie harnici și darnici, așa cum sfinții din icoane ne oferă pilda lor. Darul libertății trebuie orientat spre sporirea în credință și săvârșirea faptelor bune, spre milostenie sau generozitate, urmând îndemnul adresat de Mântuitorul Iisus Hristos: „Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru Ceresc este milostiv!” (Luca 6, 36).**

Fiecare perioadă de post este prilej de pocăință și de întărire duhovnicească în rugăciune și fapte bune. **Postul Crăciunului este, îndeosebi, o școală a milosteniei în care învățăm să răspundem cu dărnicie milostivirii și bunătății nesfârșite a lui Dumnezeu pentru noi, arătate prin întruparea și nașterea Fiului Său ca Om în lume. În această perioadă a Postului Nașterii Domnului suntem chemați să unim rugăciunea smerită și pocăința sinceră cu iubirea milostivă, arătând milostenie spirituală și materială față de oamenii aflați în nevoi. Milostenia spirituală poate fi o rugăciune pentru omul aflat în necaz, un sfat bun sau o încurajare pentru cel dezorientat sau deznădăjduit, o vizită la un bolnav, o vizită la un om vârstnic sau neajutorat, precum și alte fapte asemă-**

nătoare. **Milostenia materială** poate fi hrană pentru cel flămând, haine pentru cei lipșiți de ele, medicamente pentru cei bolnavi, ajutor material pentru cei săraci și altele asemenea. În multe și diferite forme putem arăta iubire milostivă față de semenii noștri, care au nevoie de ajutorul nostru.

În mâna întinsă a omului aflat în nevoie sau dificultate trebuie să vedem mereu mâna întinsă a lui Hristos către noi. În chip tainic și duhovnicesc, *mâna săracului care cere nouă ajutor se întâlnește cu mâna lui Hristos din noi care oferă acest ajutor celor aflați în nevoie.*

Prin urmare, și în acest an, *vă adresăm îndemnul părintesc de a organiza la parohii, mănăstiri, protopopiate și la centrele eparhiale colecte de bani, alimente, haine și medicamente pentru a fi apoi dăruite tuturor celor aflați în suferință și în nevoi, mai ales familiilor modeste cu mulți copii și persoanelor sărace.*

Ne rugăm Preamilostivului Dumnezeu să vă răsplătească dărnicia și să vă binecuvinteze pe toți cu iubirea Sa milostivă și cu darurile Sale sfinte, spre a arăta și de această dată, în vremea Postului Crăciunului, **rugăciune și grijă pentru cei bolnavi, precum și milostenie față de toți cei neajutorați**, având încredințarea, după cum ne învață Sfântul Apostol Pavel, că: „Slujirea acestui dar nu numai că împlinește lipsurile sfinților, ci prisosește prin multe mulțumiri în fața lui Dumnezeu” (2 Corinteni 9, 12).

Cu părintească dragoste vă binecuvântăm și vă dorim sănătate și mântuire, pace și bucurie, rugându-ne totodată ca *Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți!*

Președintele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

† DANIEL

Arhiepiscopul Bucureștilor,
Mitropolitul Munteniei și Dobrogei,
Locțiitorul tronului Cezareei Capadociei
și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† Teofan

Arhiepiscopul Iașilor
și Mitropolitul Moldovei
și Bucovinei

† Andrei

Arhiepiscopul Vadului, Feleacului
și Clujului și Mitropolitul Clujului,
Maramureșului și Sălajului

† Ioan

Arhiepiscopul Timișoarei
și Mitropolitul Banatului

† Laurențiu

Arhiepiscopul Sibiului
și Mitropolitul Ardealului

† Irineu

Arhiepiscopul Craiovei
și Mitropolitul Olteniei

† Petru

Arhiepiscopul Chișinăului,
Mitropolitul Basarabiei
și Exarh al Plaiurilor

† **Iosif**

Arhiepiscopul Ortodox Român
al Europei Occidentale
și Mitropolitul Ortodox Român al
Europei Occidentale și Meridionale

† **Serafim**

Arhiepiscopul Ortodox Român
al Germaniei, Austriei
și Luxemburgului și Mitropolitul
Ortodox Român al Germaniei, Europei
Centrale și de Nord

† **Nicolae**

Arhiepiscopul Ortodox Român
al Statelor Unite ale Americii și
Mitropolitul Ortodox Român al
celor două Americi

† **Nifon**

Mitropolit onorific,
Arhiepiscopul Târgoviștei
și Exarh Patriarhal

† **Teodosie**

Arhiepiscopul Tomisului

† **Pimen**

Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților

† **Irineu**

Arhiepiscopul Alba Iuliei

† **Varsanufie**

Arhiepiscopul Râmnicului

† **Ioachim**

Arhiepiscopul Romanului
și Bacăului

† **Calinic**

Arhiepiscopul Argeșului
și Muscelului

† **Ciprian**

Arhiepiscopul Buzăului și Vrancei

† **Casian**

Arhiepiscopul Dunării de Jos

† **Timotei**

Arhiepiscopul Aradului

† **Ignatie**

Episcopul Hușilor

† **Lucian**

Episcopul Caransebeșului

† **Sofronie**

Episcopul Ortodox Român
al Oradiei

† **Iustin**

Episcopul Ortodox Român
al Maramureșului și Sătmarului

† **Nicodim**

Episcopul Severinului și Strehaiei

† **Vincentiu**

Episcopul Sloboziei și Călărașilor

† **Andrei**

Episcopul Covasnei și Harghitei

† **Galaction**

Episcopul Alexandriei
și Teleormanului

† **Ambrozie**

Episcopul Giurgului

† **Sebastian**

Episcopul Slatinei și Romanaților

† **Visarion**

Episcopul Tulcii

† **Petroniu**
Episcopul Sălajului

† **Siluan**
Episcopul Ortodox Român
al Ungariei, Loctiitor de Episcop
al Daciei Felix

† **Timotei**
Episcopul Ortodox Român
al Spaniei și Portugaliei

† **Mihail**
Episcopul Ortodox Român
al Australiei și Noii Zeelande

† **Varlaam Ploieșteanul**
Episcop-vicar patriarhal

† **Timotei Prahoveanul**
Episcop-vicar
al Arhiepiscopiei Bucureștilor

† **Ilarion Făgărășanul**
Episcop-vicar
al Arhiepiscopiei Sibiului

† **Paisie Lugojeanul**
Episcop-vicar
al Arhiepiscopiei Timișoarei

† **Marc Nemțeanul**
Episcop-vicar
al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române
a Europei Occidentale

† **Damaschin Dorneanul**
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Sucevei și Rădăuților

† **Curie**
Episcopul Devei și Hunedoarei

† **Siluan**
Episcopul Ortodox Român al Italiei

† **Macarie**
Episcopul Ortodox Român
al Europei de Nord

† **Ioan Casian**
Episcopul Ortodox Român
al Canadei

† **Ieronim Sinaitul**
Episcop-vicar patriarhal

† **Calinic Botoșăneanul**
Episcop-vicar
al Arhiepiscopiei Iașilor

† **Vasile Someșanul**
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Vadului, Feleacului și Clujului

† **Antonie de Orhei**
Episcop-vicar
al Arhiepiscopiei Chișinăului

† **Sofian Brașoveanul**
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Ortodoxe Române a Germaniei,
Austriei și Luxemburgului

† **Emilian Crișanul**
Episcop-vicar
al Arhiepiscopiei Aradului